

ŁUPIESTWO (133) *sb n*

-stwo (128), -stwo (5).

e oraz o jasne.

sg *N* łupiestwo (12). ◇ *G* łupiestwa (34). ◇ *D* łupiestwu (3). ◇ *A* łupiestwo (29). ◇ *I* łupiestwem (17); -em (1), -(e)m (16). ◇ *L* łupiestwie (8). ◇ *pl N* łupiestwa (18). ◇ *A* łupiestwa (12).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVII (z Cn) – XVIII w.

1. *Bezprawne zabieranie komuś czego sprawiające stratę materialną; catillatio, depraeditio, latrocinatio, praeditio, spoliatio Cn (116) :*

a. *Ciągnięcie nadmiernych zysków, pobieranie niełusznych opłat, zdzierstwo (43) :* Y łami ktorem by fie co możności pro bogactwo trefiło nie wtem niemieyćie nadzieię/ ábowiem to być niemoże áby też tám część łupiestwa niebyła *RejPs* 91; *LubPs* ee6; A gdy nań [*na Rugińskiego Władysława*] był wftawiczny płacz od pośpolitego człowieka tak o podwody iáko o inne łupiestwa/ Biłkup Krakowki Gedeon niechciał tego cierpieć *BielKron* 355v, 356; Przydą częłte dáni/ y ciężkie łupiestwa/ ktorymi pánowie swoie poddane częłto obciążać będą *LeovPrzep* E2; IEłzczę wieczłze łupiestwa/ łą w Niemieckim Práwie. *BielSat* Ev [*idem BielRozm* 33]; Winni też oni tego łupiestwa/ co ofzukawiaią ty ktorzy im borgowáli [!]: áłbo ktorzy sie przą długow *KuczbKat* 329; *RejZwierc* 49; [*Prze niebytność króla Ludwika Węgierskiego w Polsce*] Zbytek fię krzewił, práwá wftawály, Lupiestwa drugich frodze wciłkály. Kázdy ná swoy młyn pilno ciągnął wodę *KlonKr* E2v; Pátrzay iákie łupiestwa drogości náftály/ Nigdy takie przelzłych lat w Polzłcze nie bywály. *BielRozm* 10, 33; *SkarKaz* 351b [2 r.]; *SkarKazSej* 700b.

łupiestwo na kim (1): Woleli wzyficy łpołu przyczyniać Krolestwa / Niżli pátrzyć włafnego ná kmiotku łupiestwa. *BielRozm* 8.

łupiestwo czyje = kto łupi [w tym: pron (3), ai (2)]: (5): Przeto też wiele ludzi dla tak wielkiego kofłztu y nakłádow/ opułzczáli fprawiedliwołć swoię/ [...] dla kofłztu áłbo łupiestwa Prokuratorłkiego *GroicPorz* e4v, e4v; *LeovPrzep* A3v; *RejPos* 260v; *BielRozm* 8.

W połączeniach szeregowych (9): *LeovPrzep* A3v; A tá zła wola niekiedy rołcie/ częłcią z nienawiłci/ á gniewu/ prze iákie nieznośne od páná krzywdy /ábo zelżenie/ prze łákomłtwo/ łupiestwo/ pychę/ okrucieñłtwo/ y rołpułtne życie iego *GórnDworz* Hh8, Hh7; [*Pan postanowił*] ábychmy w pocie czoła fwego fzukáli cblebá fwe^{go}: ále tak/ iżby fprawiedliwie/ pobożnie/ á cnotliwie/ bez włzłczytku/ bez łupiestwa/ á bez krzywdy bliźniego fwego. *RejPos* 71v, 115, 115v, 260v; *SkarŻyw* 482; *SkarKaz* 610a.

W charakterystycznych połączeniach: łupiestwo chytre, ciężkie, niepobożne, wielkie.

Zwroty: »łupiestwo czynić« (1): (*marg*) Aden miałłto y port wielki. (–) z inłszych kráin tám kupie przychodzą/ ále wielkie łupiestwo wrzędnicy czynią *BielKron* 457v.

»kupczyć z łupiestwem« (1): Także y ci ktorzy kupczą z łupiestwem [*qui negotiantur in rapina*]/ im oni dłużey ochędazią miałłta fwe/ domy fwe/ y máiętnołci fwe/ y ofoby fwe/ Tym fię więcey oborzę ná grzechy ich *BudBib* 4.*Esdr* 16/48.

Wyrażenie: »łupiestwo ubogich« (3): [*urzędnicy*] nie mogą fię y pánom iłcić/ y swoie^{go} łákomłtwo nákarmić/ iedno krwią á potem á łupiestwem vbogich. *SkarKaz* 610a; *SkarKazSej* 706b [2 r.].

Szeregi: »drapiestwo albo łupiestwo« (1): Tákowych ludzi okrutne wyciąganie/ íprawiedliwie drapiestwem álbo łupiestwem názwać możemy. *KuczKat* 330.

»kradziestwo i łupiestwo« (1): Nie máż nigdzie podobno w Chrześciánńkich kroleństwach ták znaczne y iáwne⁸⁰ kradzieństwa y łupiestwa: ná ktore kárności żadney nie poštáwiono. *SkarKaz* 458a.

»łupiestwo i krzywda« [*szyk 1:1*] (2): *RejZwierc* 262; łupiestwu y krzywdom końcá nie máż. *SkarKaz* 351b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»lichwa albo łupiestwo« (1): [*Pan Bóg*] w rządzie á wliczbie słuźnej wíztko [!] poštánowił. Nie dla lichwy albo chytrego łupiestwa: iako niektorzy czynią *KłosAlg* A4v.

»łupiestwo i czynienie szkody« (1): [*grzechy przeciw siódmemu przykazaniu*] Łupiestwo/ y czynienie szkody drugiemu *LatHar* 117.

»(nie) łupiestwo a (ani) (niepobożne) nabycie« (2): *RejPos* 26; iuż nie trzeba będzie łupiestwa/ áni niepobożnego nabycia/ iedno pobożności á miłosierdzia. *RejZwierc* 48v.

»łupiestwo, okrucieństwo« (1): Widząc Kázimierz tę chuć k łobie odrzucił bráckie wítháwy/ łupiestwa/ y okrucieństwa/ á práwa słuźne y íprawiedliwe wízythkim włożył. *BielKron* 356. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»łupiestwo i tyraństwo; tyraństwo z łupiestwem« [*szyk 1:1*] (2): Załz Mieclaw gdy Tiráńtwa z łupiestwem wżywał Monárchią ítráciwży aż w Miemcech przebywał. *WierKróc* A3; [*ci którzy podatki*] bez przyczyny ná ludzi wkładáią/ í się występkiem łupiestwa y tyrańtwa [*rapacitatis et tirannidis*] plugáwią. *ModrzBaz* 125v.

»łupiestwo i uciśnienie« (1): tákie były łupiestwa y wciśnienie vbogich od Chrześciánńkich Rzymńkich vrzędniów/ íz lud radby był Gotty Aryany zá pány przyiał *SkarKazSej* 706b.

»łupiestwo albo wydzieranie« (1): [*zbytek jest matką*] łákomstwa/ ktore potym rodzi y śmiałość/ y łupiestwo ábo wydzieranie [*Quae tandem et audaciam gignit et rapacitatem*] *ModrzBaz* 56.

»złodziejstwo albo łupiestwo« (1): A wízytkich o złodzieystwo álbo łupiestwo [*de furto vel spolio JanStat* 620] obwinionych [*dobra do skarbu obracamy*] *SarnStat* 703. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

b. Rabunek, grabież, okradanie (71) : [*Łoktek*] Rycerstwu íwemu dopuścił łupiestwa/ zbytkow wnétrznych biorąc z kościołow íkárby *BielKron* 368; Tátárowie y Słężacy wielkie szkody w kroleństwie czynili przez łupiestwo. *BielKron* 389v, 321v; *BudBib* I 447c *marg*; O poštánowieniu vrzędu w Powiećiech/ ktoryby żołnierzow ná woynę idących íwovolność hámował/ á łupiestwa niedopuźczał [*praedam comprimat*] *ModrzBaz* 117, 117, 117v; *PapUp* I4v.

łupiestwo kogo, czego [*w tym: kogo (1), czego (żywotne) (1), czego (nieżywotne: dobra i kościoły) (8)*] (10): A gdy íe Fábíufowie wyrwáli ná łupiestwo wołow/ ogárnęli íe y zbili do iednego *BielKron* 120v; *RejZwierc* 46; Łupiestwo dobr duchownych íkarał Pan Bog nád żołnierzmi [!]. *SkarŻyw* 527 *marg*; *OrzJan* 55; *WujNT* 31; *SarnStat* 901, 903; káplánńka Iurisdycya zepłowána íest: zá czym íe wielkie łupiestwa kościołow bożych wzniećily *SkarKazSej* 703b, 703b [2 r.].

W połączeniach szeregowych (25): *GroicPorz* m3v; iákíe ták okrucieństwo/ łupiestwo/ morderstwo nielithościwe czynili Híłzpáni z Niemcy/ wyśłowić to trudno álbo piáć. *BielKron* 204v, 378; *GórnDworz* Hh; *RejZwierc* 255v; *BudBib* I 411e *marg*; [*żołnierze piesi, gdy mają swovolę*] żadną íię

rzeczą wczciwą niebawią/ iedno tylko pijánftwem/ żebráctwem/ á táiemnym łupieftwem [*praedis occultis*]. *ModrzBaz* 37, 107v, 117; *StryjKron* 406; *NiemObr* 20; *ReszPrz* 70; *ActReg* 17; *WujNT* 31; przeciwko takim [*mamy*] powtác/ którzyby fwowoleńftwá/ gwałty/ náíázdy/ łupieftwá/ tak máiętności Duchownych y Swietckieh oóób/ y kościołów [...] czynić fie wáżyli *SarnStat* 5, 303 [2 r.], 901, 903, 936 [2 r.], 1237 (11).

W charakterystycznych połączeniach: łupiestwo tajemne, wielkie.

Zwroty: »łupiestwo (u)czynić« = *praedas agere Miech; rapinas debere JanStat* [*szyk zmienny*] (11): czo pirwey pothaiemnie łupieftwá czynił [*quod prius occultis insidiis egit*], iuz więc iawnie pocał miałtecka y miafta naiezdzić y poliadać. *MiechGlab* 65, 65; Tacy ludzye co imienie opuściwszy y tułaią fię/ łupieftwá czyniac/ trácá fwe imienie. *UstPraw* I3; Gdy fie powtory kroć do Ieruzálem Antyoch wypráwił/ tám więtze łupiestwo wczynił niż pirwey *BielKron* 128v, 204v; *ActReg* 17; *SarnStat* 5, 303, 901, 903, 936.

»w niwecz łupiestwem obrocić« (1): wżyftki kráiny Márgrábftwá Brandenburftkiego zwoiował/ potárł/ y w niwecz práwie ogniem/ żelázem/ łupieftwem obrocił *StryjKron* 406.

»na łupiestwo udać się, wychodzić« = *praedatum exire JanStat* (1:1): Diogenes gdy przyiechał do niego Alexánder tedy mu wiele mowił/ iżeś fie vdał ná niepráwiedliwość á ná łupiestwo ludzi niewinnych. *RejZwierc* 46; *SarnStat* 920.

»łupiestwem żyć, żywiący« = *ex rapto vivere Modrz* (1:1): [*Tatarzy*] nie sieią/ áni zną/ wczciwego nic nierobia/ łupieftwem żywą *ModrzBaz* 119v; *StryjKron* 477.

Wyrażenia: »łupiestwem się bawiacy« (1): *Praedabundus* – łupieftwem fie bawiaczi. *Calep* 831b.

»gwałtowne łupiestwo« (1): zá tym iákie niezczęście/ rozruchy domowe/ gwałtowne łupieftwá/ krwáwe mordy wyroftý/ [...] świádczą to Francufkie/ y Niderláńdftkie kráiny *NiemObr* 20.

Szeregi: »łupiestwo i gwałtowne branie« (1): [*jeżeliby płacono żołd wojsku*] łupiestwo y gwałtowne żywności branie/ vftácby musiáło *VotSzl* E3.

»drapiestwo i łupiestwo« (1): wiele Rycerftkich ludzi/ [...] ná drápieftwie y łupieftwie żywot fwoy ftrawili *ReszHoz* 139. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»łotrostwo i łupiestwo« (1): Bártolzá Kołminftkiego fwowolnie łotrowftwem y łupieftwem żywiącego [*król Jagiełło*] z Kroleftwá wywołał/ á Odalenow zamek iego wziął. *StryjKron* 477.

»łupiestwo i (a) mord(erstwo)« = *praeda at caedes Modrz* (3): Sthey przyczyny Márkomani/ Węgrzy/ Polfkę ścińnęli wielkim łupieftwem á morderftwem ze wftzech ftron *BielKron* 341; *LeovPrzep* D4v; *ModrzBaz* 102v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.*].

»najazdy i (a) łupiestwo« = *praedae Miech* (2): *MiechGlab* 65; obáwiác fie trzebá/ áby Rákufka Ziemiá y infze ku niey náležáiące/ Tureckich náíázdow y łupieftwá nie poczułá. *LeovPrzep* B2.

»łupiestwo i spustoszenie« (1): A łupieftwá kościołów Bożych/ y fpuftoszenie fłużby Bożey w tym kroleftwie [...] iáką ma fpráwiedliwość? *SkarKazSej* 703b.

Żart. (1): Nie ná żadną kradzież godzę/ Choćia tak po nocy chodzę: Wziąłbych przedsię by co dano/ Łupiestwo czártu porwano. *KochPieś* 24.

W przen (1) : Bo nie w pyłze/ á nie ná łupieństwo owieczkam swoim Pan ie [przełożonych kościoła] thu przekłádác raczy/ ále w pokorze á w spráwiedliwósci/ áby krolowáli nád tym łtádem Pánłkim *RejPos* 315.

Przen (15) :

a) Prześladowanie (2) :

Zwrot: »iść na łupieństwo« (1): (*marg*) Inłzy pokoy od Páná á inłzy od łwiatá. (-) [łwiat] Dawa pokoy pogánom miedzy łobá gdy idá ná łupieństwo ludzi niewinnych *RejZwierc* 132v.

»wydać na łupieństwo« (1): ten pan kthory ieft godzien włłtykiew chwały niedopući nas wydać ná łupieństwo ich [grzesznikow]. *RejPos* 192v.

b) Nieprawość, grzech (13) : Abowiem ziemiá nápełnioná ieft łupieństwá od nich/ á przetoż wytrące ie z ziemie. *BibRadz Gen* 6/13; *WujJud* 230v [2 r.], Mm6; Tákíeć ieft łupieństwo Młza ktora ieft pohánbieniem Wíečerzey Pánłkiew práwie po włzem łwiećie. *WujJudConf* 230v; A niech obloká wory człówek y łkot/ áby krzyczeli do Bogá mocnie/ áby łię też wroćil każdy od drogi łwey złey/ y od łupieństwá ktore wręku iych. *BudBib Ion* 3/8.

W połączeniach szeregowych (3): ty miáłtá bárzo k łobie náwłzem podobny byłý/ y możnoścíá/ y zwirchnoścíá/ y bálwochwálftwem/ y łupyeftwem/ y wćinieniem álbo prześládowánim ludzi niewinnych *RejAp* 122; *ModrzBaz* 142v; *ReszList* 153.

Wyrażenie: »gwałtowne łupieństwo« (1): Ná ten czás ziemiá byłá łkázona przed Bogiem/ będąc pełná gwałtownego łupieństwá [et repleta est terra iniquitate] *BibRadz Gen* 6/11.

Szeregi: »łupieństwo i nieprawość« (1): włálifćie w łupieftwíe y w niepráwósci [in extorsione et perversitate]/ á tymefćie łię podpieráli. *BibRadz Is* 30/12.

»łupieństwo i niesprawiedliwość« [szyk 1:1] (2): *RejPos* 5v; Czemuś mi Pánie wkazał złość y przykrość/ iż pátrzę ná łupieństwá y niespráwiedliwóć? *SkarKaz* 3a.

c. bibl. O rzeczach niematerialnych; przywłaszczenie sobie cudzej godności (2) :

Zwrot: »mieć za łupieństwo« (2): Ktory (rozumey pan Kryftus) [...] nye myáł łobyie zá łupyeftwo/ iż yeft rowyem bogu [non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo *Vulg Philipp* 2/6]. *KromRozm II* q4v, r2v.

2. Skłonność, predyspozycja psychiczna do grabieży (11) : [Krystyjernus] záchowánie złe miał w włłtykich poddáných dla łupieństwá *BielKron* 199v.

W połączeniach szeregowych (2): łákomftwo/ hárdóć/ łupieństwo/ zdrádá/ nieftátek włłtykich opánowá: niespráwiedliwóć y niepráwdá gorę wzięłá *SkarKaz*)(3; O by łię o tę wolnoć łtárali owi wolni/ co pełni łá męžoboyftwá/ nieczyftósci/ łupieństwá/ lichwy/ zdrády *SkarKazSej* 692b.

Wyrażenia: »łupieństwo chciwe« (1): Swawola brzydka [panującego tyraná]/ y łupieństwo chćiwé/ Włłłtyki przymioty byłý złości żywé. *ZawJeft* 8.

»srogie łupieństwo« (1): iáko náłthály wyftáwne zamki/ kofztowne miáłtá/ [...] tákże też pólpołu s tym náłtáłá łprofná pychá/ niepobożne łákomftwo/ łrogie łupieństwo *RejZwierc* 70.

»łupieństwo wilcze« (1): [Tatarzy Przekopsy] łupieństwá łwego wilczego [lupinam rapacitatem et ferinam crudelitatem] z dawna á z rodu zwykłego nie mogá przeftáć *MiechGlab* 74.

Szeregi: »łupiestwo a drapiestwo« (1): [w tej bestyi] naydziełz więtfze łupiestwo á drapiestwo dáleko niżli niedzwiedzemi [!] łápami *RejAp* 107.

»łakomstwo, (a) łupiestwo« [szyk 2:1] (3): A iákoż fie tu profzę cie łakomstwo á łupiestwo zámnożyć nie ma? *RejZwierc* 58v, 67v, 70.

»niesprawiedliwość i łupiestwo« (1): Bo iuz y niespráwiedliwość y łupiestwo nielza iż s tym pánem poľpólu z nim ofieść muśi [jeżeli zapanuje łakomstwo]. *RejZwierc* 57.

»łupiestwo albo poządliwość« (1): nie dla łupiestwá/ álbo iákich dobr poządliwości/ ále o Cefarstwo y o chwałę mamy fię z nieprziacielem ftaczać. *KwiatKsiąż* M.

3. To co zostało złupione; direptio PolAnt (6) : To ielt/ máteryá z kthoreieś páłace fwe budowáł będą ná cię do Bogá wołác y ná tve łupiestwo z ktoregoś ie pobudowáł. *BibRadz* I 471b marg; *RejZwierc* 97v; *BudBib Ez* 34/8; Czemuście wypásli winnicę moię? łupiestwo vbogich w domu wáłzym [*rapina pauperis in domo vestra Vulg Is* 3/14]. *SkarKaz* 351b; Y mowi dáley Prorok/ dáiac znác/ iáko z onego łupiestwá vbogich/ ftroią żony y corki fwoie zbytniemi y wymyślnemi kółzty. *SkarKazSej* 704b, 704a.

Synonimy: **1.a.** kradziestwo, krzywda, lichwa, niesprawiedliwość, uszczypek, wydzieranie; **b.** drapiestwo, grabież, gwałt, pustoszenie, rozboj; **2.** drapiestwo, łakomstwo, poządliwość; **3.** korzyść, plon, urywek, wydranina, zdobycz.

Cf **ŁUPIENIE, ŁUPIEŻ**